

6.

ХРИСТОВО РОЂЕЊЕ – БОЖИЋ

„Јер нам се роди дијете, син нам се даде, којему је власт на рамену, и име ће му бити: дивни, савјетник, Бог силни, отац вјечни, кнез мирни.“

Књига пророка Исаије 9:6.

Христово рођење, са потпуном сигурношћу можемо да тврдимо, био је и остао један од најзначајнијих догађаја у историји света.

Наше подсећање на Спаситељево утеловљење није потребно само због дужног поштовања према човеку који у данашње време, на почетку XXI столећа, барем према важећим статистикама, има већи број следбеника од било које друге познате личности која је икада ходила земљом. Рођење Исуса из Назарета је, заправо, представљало испуњење многих древних старозаветних пророчанстава, које су осведочено, вековима раније, записали Божији пророци. У Старом завету постоји око 60 већих и 270 мањих пророчанстава која су се испунила у животу Исуса Христа. На овом месту поменућу само неколико њих која су уско везана за Његов долазак на свет – рођењем од девојке Марије.

Прво пророчанство које се односи на рођење Спаситеља Исуса, а које се тиче његовог телесног, људског рођења, изречено је од стране Господа Бога Створитеља, након пада у грех првог брачног пара – Адама и Еве. Наиме, на самом почетку људске историје, Бог је најавио да ће будући Спаситељ бити рођен од жене, без учешћа мушкарца – што се дословно испунило у девичанском зачећу и рођењу Господа Христа. Ево како је Господ у почетку најавио специфичност Исусовог рођења. Обраћајући се сотони, узрочнику пада у грех првих људи, који се појавио у облику змије, Свевишњи је рекао:

„И још мећем непријатељство између тебе и жене и између сјемена твојега и сјемена њезина; оно ће ти на главу стајати а ти ћеш га у пету уједати.“ (1. Мојс. 3:15);

Но, ово није било и једино место у Старом завету у коме је записано да ће Исус бити рођен од девице. Вековима касније, Божији пророк Исаија је написао:

„Зато ће вам сам Господ дати знак; ето дјевојка ће затруднети и родиће сина, и надјенуће му име Емануило.“ (Иса. 7:14);

Апостоли Матеј и Павле потврдили су еванђелску истину о испуњењу овог пророчанства у својим новозаветним списима, говорећи:

„А рођење Исуса Христа беше овако: када је мајка његова Марија била заручена за Јосифа, пре но што се састаше, нађе се да је зачела од Духа Светога. (...) А све ово догодило се да се испуни што је Господ рекао преко пророка који каже: ‘Гле, девојка ће зачети и родиће сина, и наденуће му име Емануил’, што преведено значи: ‘Са нама Бог’.“ (Матеј 1:18, 22-23);

„А кад је дошла пунина времена, посла Бог свога Сина, рођеног од жене...“ (Галатима 4:4);

Поред очигледно обистињене најаве девичански зачетог и рођеног Спаситеља, старозаветни пророк је вековима пре Његовог оваплоћења обзнао и географску локацију Месијиног родног места. Пророк Михеј је у својој књизи записао:

„А ти, Витлејеме Ефрато, ако и јеси најмањи међу тисућама Јудинијем, из тебе ће ми изаћи који ће бити господар у Израиљу, којему су изласци од почетка, од вјечнијех времена.“ (Михеј 5:2);

Да је ово пророчанство било познато у време пре рођења Исуса Христа, како Божијим слугама тако и његовим непријатељима, доказује и пример да је са њим био упознат и краљ Ирод Велики, који је, захваљујући управо њему покушао да убије тек рођеног Маријиног сина:

„Чувши то краљ Ирод уплаши се, и сав Јерусалим с њим. И сабравши све првосвештенике и књижевнике народне, испитиваше их где треба да се роди Христос. А они му рекоше: У Витлејему јудејском; јер је пророк тако написао: ‘И ти Витлејеме, земљо Јудина, никако ниси најмањи међу владачким градовима Јудиним; јер ће из тебе изаћи владар који ће пасти народ мој, Израиља’. (Матеј 2:3-6);

Поред ових, још нека од многобројних пророчанстава која су најављивала Спаситељев долазак на свет, односила су се, нпр. и на његово телесно порекло од Авраама, Исаака и Јакова. Потом, на његову крвну линију која је водила од Јаковљевог сина Јуде преко цара Давида и његових потомака¹, као и многа друга.

Према прецизним математичким израчунавањима, апсолутно је немогуће да би ико икада, било у прошлости или будућности био у стању, или да ће бити у стању, да тако савршено испуни сва пророчанства која су написана у вези доласка Спаситеља. Могућност да само осам од преко три стотине пророчанстава буде случајно испуњено у било којој другој особи сем Исуса износи 1: 100 билијарди (број са 17 нула), а могућност да се само 48 пророчанстава од њих три стотине испуни случајно на неком другом појединцу износи 1: 10 на стопедесетседмом (тј. 1: број са 157 нула). Да бих поједноставио ове математичке изразе, можемо да замислимо нпр. целокупну површину наше планете (а то су милиони квадратних километара) потпуно прекривену једнаким металним новчићима, од којих је само један једини посебно обележен. Одговоримо сада на питање: какве су реалне шансе макар и најинтелигентнијег човека да сасвим случајно, везаних очију, пронађе у том великом мноштву баш овај обележени новчић, с тим да пре тога није био упознат где се он налази и уз могућност да има само једну шансу да погађа? Шанса за његов успех постоји само у теорији, а заправо је равна нули. Управо је такав случај са покушајем да у историји света пронађемо било коју другу особу сем Исуса из Назарета, која је могла да испуни сва старозаветна пророчанства која су се односила на рођење, живот, смрт и васкрсење Бо-

¹ Види у: 1. Мојс. 12:2-3; 49:10; 2. Самуилова 7:12-16; Исаија 11:1-2.

жијег Сина. Господ Христос је, доказано, у потпуности јединствена особа.¹ Веровање у све ово напред поменуто свим срцем заступају верници чланови еванђеоских протестантских цркава.

Са друге стране, и поред свог веровања у божанство Исуса Христа, и сву чудесност његовог утеловљења и рођења, Православна црква у своме предању поседује још неке детаље које додаје светописамском откривењу. У наредном, већем делу овога поглавља, упознаћемо се са неким од правослаvnих светопредањских учења, за која ћемо, сасвим јасно, моћи да учимо да се не слажу са оним што пише у еванђељима. На тај начин уверићемо се у истинитост става којег заступају еванђеоски хришћани а који гласи да не само да Православна црква не проповеда пуну истину о догађајима везаним за Христово рођење, већ као правоверне и потпуно истините пласира и неке, историјски доказано, сасвим погрешне информације. Такође, позабавићемо се и неким специфичним српским веровањима и обичајима везаних за обележавање Божића, који у народу опстају уз благослов традиционалне цркве нашег народа.

ПРАВОСЛАВНА ВЕРОВАЊА О ХРИСТОВОМ РОЂЕЊУ

Датум рођења Исуса Христа

Једно од истакнутих веровања Источне цркве као и црква на западу јесте да је Исус Христос рођен 25. децембра. Међу римокатолицима и протестантима, Христово рођење се обележава у складу са новим, грегоријанским календаром. Што се правослаvnих народа тиче, неки од њих – као и њихове цркве, празнују овај празник по календару српског астронома Милутина Миланковића² усвојеном на свеправославном конгресу у Цариграду 1923. године (као нпр. Грчка, Бугарска и Румунска православна црква), а други (међу којима Срби и СПЦ) то још увек чине по старом јулијанском календару.³

Владика Николај Велимировић овако вели о Христовом рођењу:

„Зато Јосиф Праведни дође с Пресветом Девом у Витлејем, град Давидов, јер обоје беху од царског колена Давидова. Па како се у тај малени град слеже много народа ради пописа, не моглоше Јосиф и Марија наћи конака ни у једној кући, због чега се склонише у једну пећину овчарску, где пастири овце своје затвараху. У тој пећини, а **у ноћи⁴ између суботе и недеље,**

1 За детаљније упознавање са овом темом прочитати књигу Џоша Мекдауела: И не само тесар, Синод, Београд 1992. год.

2 Овај календар је идентичан грегоријанском календару, јер потврђује његову астрономску тачност.

3 Стари (јулијански) календар „касни“ за новим (грегоријанским) 13 дана. Срби и СПЦ обележавају Божић 25. децембра по старом календару, а то је 7. јануар по новом календару.

4 Свети оци као доказ да се Исус родио у поноћ наводе тзв. „пророчки текст“ из апокрифне старозаветне књиге „Премудрости Соломонове“ 18:14-15; који заправо ништа не говори о

25. децембра роди Пресвета Дева Спаситеља света, Господа Исуса Христа.⁴¹

Епископ Николај, дакле, говори као о потпуно потврђеној чињеници да се Исусово рођење збило поменутог датума и то уз назнаку да се десило у ноћи између суботе и недеље.² Пошто је познато да дела поменутог аутора све више добијају на популарности у нашем народу, веома је лако претпоставити да ће и ову тврдњу већи део популације примити „здрово за готово“, без даљег проверавања историјских чињеница. Ипак, биће веома занимљиво да заједно потражимо одговор на питање о пореклу датума Христовог рођења у историјским документима која се налазе описана у делима савремених историчара. Из поменутих извора можемо да сазнамо многе информације које ће нас утврдити у ставу да свето предање не представља ауторитет у који треба имати поверења:

*„У прва три века није слављено рођење Христово. У набрајању хришћанских празника које имамо код Тертулијана и Оригена не спомиње се Божић, а не спомиње се ни у спису Testamentum Domini N. Jesu Christi³, и тек у IV и V веку уводи се овај празник у појединим провинцијама. (...) Према једнима (Duchesce, Leclerc) датум 25. децембра као празник Рођења Христовог, био је познат у Риму раније од 336. године, а колико раније не зна се. Према другима (Usener), папа Либертије је установио празник Рођења Христовог у Риму 354. године. (...) Док је празник рођења Христовог у Риму 354. године слављен 25. децембра, на Истоку га у то доба на тај дан никако немамо, но се слави на епифанију 6. јануара⁴, заједно са другим успоменама тога дана, и тек за коју деценију ће да се постепено уводи Божић и на Истоку у поједине цркве. Док је већину празника Запад примао с Истока заједно са њиховим датумима, 25. децембар као датум Божића, Исток је примио са Запада. На Истоку, Цариград је најраније примио празник Рођења Христовог 25. децембра 379. године, а увео га је св. Григорије Богослов. (...) **Када се у старини почео Божић славити 25. децембра, држало се да се Господ Исус Христос тога дана заиста родио. Међутим, месец и дан рођења Исуса Христа су непознати.**“⁵*

рођењу Спаситеља, већ о убијању прворођенаца у Египту од стране анђела смрти, који је у поноћ извршио своју мисију (2. Мојс. 12:29). Види: Јустин Поповић, Житија светих за децембар, стр. 734. Књига „Премудрости Соломонове“ се не налази ни у једном издању Библије на српском језику. Налази се у католичком преводу (Кршћанска Садашњост, Загреб, 1983. год) под називом: „Књига Мудрости“.

1 Охридски пролог, стр. 942 (25. децембар). Нагласак мој.

2 Истим речима, веровање у ову светопредањску приповест потврђује и архимандрит Јустин Поповић у Житијима светих. Овај аутор казује да многи поуздани писци потврђују да је Исус рођен у поноћ између суботе и недеље, а да је то сагласно и са закључцима Шестог васељенског сабора. Види: Житија светих за месец децембар, Београд 1977. Издање манастира Ђелије код Ваљева; стр. 719, 734.

3 У цитираном тексту из спец. додатка „Божић“ (види следеће футноте), овај латински назив као и други које сам исписао латиницом, били су написани ћириличним писмом.

4 Тј. 19. јануара по новом календару, када се обележава „богојављање“ тј. крштење Исуса Христа.

5 Лазар Мирковић, (Хеортологја), текст из спец. додатка: „Божић“, у листу Данас из 2002. год,

Професор православног богословског факултета у Черновцима са почетка прошлог века, Јевсевије Поповић, у свом обимном делу „Општа црквена историја“ о установљењу прослављања Божића поменутог децембарског дана саопштава следеће:

„Стари су пре краја IV. столећа узимали час 20. април, час 19. мај, час 6. јануар, час 25. децембар као дан рођења Христовог, али већина Западњака 25. децембар; зато се 25. децембар од 1. половине IV. столећа и слави на Западу као дан рођења Христовог, док се на Истоку то испрва не чини. На Истоку се успомена на рођење и крштење Христово славила једног дана и то 6. јануара, **а тек почев од краја IV. столећа пошао је и Исток примером Рима и Запада те је почео рођење Христово славити 25. децембра**; 6. јануар задржали су на Истоку за прославу успомене на крштење Христово на Јордану, а на Западу су га посветили успомени на поздрав новорођенчета Спаситеља од стране Мага.“¹

Овај историчар, дакле, тврди да црквени ауторитети из трећег и четвртог века нису били у сагласности једни са другима по питању датума Исусовог рођења. Свето писмо о том датуму ништа не говори, а из њега сазнајемо и то да првовековни хришћани уопште нису били заинтересовани за обележавање Христовог „рођендана“. У еванђељима и апостолским посланицама су описана интересовања и стремљења припадника ране Цркве. Она су била проповедање радосне вести о спасењу кроз веру у Спаситеља неверујућима, као и сваконедељно окупљање у скупштинама (црквама) ради прослављања небеске Тројице и јачања међусобног заједништва. Зато, битно је да откријемо како је и због чега, од свих поменутих датума, за дан Господњег рођења у Витлејему изабран баш 25. децембар и то тек у четвртном веку после рођења Маријиног првенца.

Први српски историчар религије, веома цењен због свог изузетног доприноса истраживању старе српске религије, др Веселин Чајкановић у једној својој студији износи следећа сазнања о овом предмету:

„Што се тиче црквеног, званичног Божића, он није старији од IV века. (...) Тек доцније покушала је црква да утврди датум Христовог рођења (о коме нам новозаветни списи не говоре ништа), и да од њега начини празник. Изабран је двадесет пети децембар, свакако зато што је тај дан, у римском календару, био обележен као дан *‘непобедног сунца’*, и што је тај период времена важио, код свих народа, као рођење сунца и буђење, почетак новог живота у природи. **Двадесет пети децембар био је и дан рођења Митре**, чије је религија веома наличила на хришћанску (...) и правило врло озбиљну конкуренцију младом хришћанству; због тога је црква, када је у IV веку, добила очевиту надмоћност, да би коначно уништила све трагове Митриног култа, **изабрала највећи Митрин дан за највећи свој празник**. То што ће се двадесет петом децембру дати друго, хришћанско објашњење, био је, доиста, једини начин да се празник *‘непобедног сунца’*,

стр. 5. Нагласак мој.

¹ Општа црквена историја, том први, стр. 113. Нагласак мој.

који је још увек, чак и међу хришћанима, имао велику публику, сасвим пре- да забораву.“¹

Амерички истраживач Ralph Woodrow наводи и речи католичке енциклопедије:

„Добро позната соларна прослава ‘Natalis Invicti’ – ‘Рођење непобједног Сунца’, која се славила 25. просинца (тј. децембра; прим. И. С.), имала је снажан утјецај на одлуку при избору нашег просиначког датума.“²

И протојереј Александар Шмеман потврђује претходне наводе следећим исказом:

„Ради се о томе да се истовремено са ширењем хришћанства у време почетка наше (тј. хришћанске) ере, у грчко - римском свету једнако брзо ши- рио и последњи велики пагански култ – култ сунца. Седамдесетих година III века римски цар Аурелијан је тај култ сунца прогласио за званичну религију читавог Римског царства. (...) Римски цар Константин – који је најпре и сам био идолопоклоник култа сунца – обратио се почетком IV века у хришћанство. Тиме се завршила епоха тровековног гоњења хришћанства. (...) **Главни метод којим се Црква служила да би незнабожца преобратила у хришћанство био је метод сублимисања и преображавања самих паганских веровања:** Црква је пречишћавала неке паганске оби- чаје и испуњавала их хришћанским смислом и садржајем. *Пагани су у де- цембру празновали рођење сунца. И тог истог дана су хришћани почели да празнују рођење Исуса Христа...*“³

Оно што сазнајемо из ових докумената је чињеница да је празновање Христовог рођења (Божића) установљено тек након паганизације хришћанства (а не христијанизације пагана – како би волели да кажу православни и римокатолички богослови) и то усвајањем једног незнабожачког празника из култа митраизма. Поштовање бога Митре, које се из Персије ширило Римским царством у исто време када и хришћанство, био је култ који је из- ворно потицао из древног вавилонског идолопоклонства.

Сасвим је очигледно да Христос није рођен онога дана када тај догађај обележава традиционално хришћанство на истоку и западу. Прихватање паганских празника и њихово „покрштавање“ је било нешто сасвим непознато и неприхватљиво за Христа и његове ученике у првом веку. Међутим, проглашење хришћанства равноправном а потом и једино дозвољеном религијом у тада најмоћнијој светској империји, под царевима Константином и Теодосијем I, учинило је да мноштво многобожаца буде присиљено покрш- тено и проглашено хришћанима (без истинског преобраћења и уз задржа- вање многих пређашњих обичаја и веровања, међу којима је био и празник „непобедивог Сунца“). Као што сам објаснио у претходном поглављу, чет- врти век је био кључан за усвајање многих противибблијских веровања из

1 Веселин Чајкановић, Сабрана дела из српске религије и митологије, Београд 1994. књига прва, стр. 121. Нагласак мој.

2 R. Woodrow str. 155. Нагласак мој. Овај навод потврђује и Јевсевије Поповић у „Општој цркве- ној историји“, том први, на стр. 658-659.

3 Текст из специјалног додатка: „Божић“, у листу Данас (из књиге: „Тајне празника“ од помену- тог аутора), 2002. год. стр. 6. Нагласак мој.

паганизма у крило хришћанске цркве. Попут прилагођавања култа царице небеске (Иштар - Астарте) ранохришћанској девици Марији, која са помешношћу богињом није никада имала било какве сличности, тако је и дан бога Сунца (бога Нане у старом Сумеру тј. Митре у религији Персијанаца) проглашен рођенданом Исуса Христа. Уместо поприлично оштрог апостолског проповедања и одбацивања било какве заједнице хришћана са паганским култовима¹, црква наредних векова је прихватила нешто сасвим другачије; метод за који Шмеман тврди да је био **главни** у преобраћању пагана – а то је стапање хришћанства и паганства, давањем хришћанског имена и значења нехришћанским веровањима и обичајима.

Казивање православног светог предања, у које нас уверава владика Николај у свом Охридском прологу у погледу тачног дана и датума рођења Исуса Христа, показало се посве непоузданим и нетачним. Као што ћу доказати у наставку овог поглавља, исти је случај и са осталим приповестима везаним за Христово рођење.

Поклоњење мудраца пред бебом Исусом

„Господу Исусу рођеном у Витлејему најпре се поклониле пастири и мудраци (звездари) са Истока, дакле, најпростији и најмудрији овога света. (...) Но ко су били ови мудраци с Истока? *Ово питање је нарочито проучавао св. Димитрије Ростовски.* Он тврди, да су они били цареви неких мањих области или појединих градова у Персији, Арабији и Мисиру. У исто време били су они велики учењаци у звездарству (астрономији). Њима се јавила она чудесна звезда, која је наговештавала рођење Новог Цара. *По св. Димитрију та се звезда њима јавила на девет месеци пре рођења Господа Исуса, тј. у време зачећа Пресвете Богородице.*“²

Прво неслагање управо изнетих тврдњи са богонадахнутим библијским извештајем јесте да се „витлејемска звезда“ појавила у време Христовог зачећа, девет месеци пре Маријиног првог порођаја. Према извештају из ев. по Матеју 2:16, ово небеско знамење се појавило две године пре Господњег доласка на свет:

„Тада Ирод, видевши да су га мудраци обманули, разгневи се врло, посла и поби сву мушку децу у Витлејему и свој његовој околини, од две године и ниже по времену које је *тачно дознао* од мудраца.“³

Матеј напомиње да је убиство деце у Витлејему и околини уследило након **тачног сазнања** времена појављивања звезде од стране цара Ирода (а то је било две године а не девет месеци). Архимандрит Јустин Поповић, у Житијима светих, признаје да су „свети оци“ једни другима били *противречни* у мишљењу - по питању времена појављивања звезде:

„О времену пак појаве те звезде, *разни тумачи разне мисле.* Једни веле да се она појавила у саму ноћ и у сами час Спаситељева рођења од Дјеве. Али

¹ Види: 1. посл. Коринћанима 5:10; 10:19-22; 2. Коринћанима 6:14-18.

² Охридски пролог, стр. 943-944. Нагласак мој.

³ Нагласак мој.

свакако да није тако. (...) Други тумачи, међу њима и **свети Епифаније**, кажу да се звезда појавила у часу Рођења Христовог, али да су мудраци дошли на поклоњење после две године и затекли Христа као двогодишње дете. Ово је мишљење засновано на томе што је Ирод наредио, да се побију сва деца од две године и наниже, по времену које је добио од мудраца. **Но за ово мишљење свети Теофилакт вели да је очигледно нетачно** (...) Древни пак грчки историчар Никифор вели, да се звезда појавила на истоку пре Рођења Христовог на две године, и да су мудраци путовали до Јерусалима две године, те тако стигли у сами час Рођења. Наизглед, и овај се историчар слаже са оним што пише у Еванђељу о покољу деце од две године и наниже. Али ни ово мишљење није веродостојно. (...) *А које би мишљење о времену појаве звезде било најверодостојније? Сматрам, мишљење светог Јована Златоуста и светог Теофилакта.* Ови учитељи говоре овако: „Звезда се јави мудрацима пре рођења Христовог. Пошто су имали провести много времена на путу, зато им се звезда јави дуго времена пре рођења Спасова, да би они могли благовремено стићи у Витлејем и поклонити се Христу док је још био у повоју.“ Обратимо пажњу на то да ови свети Учители не одређују тој звезди двогодишње време, већ само кажу: „дуго времена пре“, као говорећи: „неколико месеци пре“. На основу таквог тумачења ових светих Учителиа, можемо извести овакав закључак: звезда се појавила на истоку у онај сами дан и час, у који благовешћу Архангела и силаском Светога Духа Бог Логос постаде тело, зачевши се у пречистој утроби девичанској. Тако дакле, *на девет месеци пре Рођења Христовог, на сам дан Благовести мудраци су угледали звезду на истоку.*¹

Према управо сазнатим информацијама да су „оци“ били у међусобном несагласју, можемо да установимо да је „коначна верзија“ догађаја само покушај да се помире многе противречности у мишљењима која су била присутна.

Др Димитрије Стефановић у свом тумачењу ев. по Матеју, заступа мишљење да се звезда први пут појавила две године пре Исусовог рођења, говорећи да је Ирод „за полазну тачку своје рачунању узео (је) појаву звезде.“²

Са друге стране, прича о именима и пореклу мудраца у коју желе да нас увере св. Димитрије и св. Николај, према Светом писму и сведочењима црквених историчара такође спада у домен фантазије:

„Један од њих се звао **Мелхиор**. Он је био стар, сед, са дугом белом косом и брадом. Он принесе Господу на дар злато. Други се звао **Гаспар**; лица црвена, млад и без браде. Он принесе Господу на дар ливан. Трећи се звао **Валтасар**, лицем црн и врло брадат. Он принесе Господу на дар измирну. (...) Могло би се још додати, да су ова тројица мудраца били представници три главне расе људске, које су произашле од Нојевих синова: Сима, Хама и Јафета. Персијанац је представљао Јафетите, Арабљанин Семите а Мисирац

1 Јустин Поповић, Житија светих за месец децембар, стр. 738-739. Нагласак мој.

2 На стр. 14, футнота.

Хамите. Тако да се може рећи: кроз њих тројицу цео род људски поклонио се ваплоћеном Господу и Богу нашем.“¹

Дакле, по овом предању које потиче од светог Димитрија Ростовског и осталих отаца, позната су имена мудраца, њихов број, државе из којих су они дошли као и њихова старосна доб. Иако нам еванђеље ставља до знања да су се они, након чудесног сна упозорења, вратили „у своју земљу“ (Мт. 2:12), што очигледно потврђује да су били из исте а не различитих држава², православно предање приказује овај догађај знатно другачије.

Јевсевије Поповић стоји насупрот идеји да је оваква светопредањска интерпретација достојна поверења:

„Друго тамно место су вести о Мазима. Ко су били Мази, поближе се не разјашњава. Мазима се називаху испрва свештеници Миђана, Персијанаца и Вавилонца, а затим, будући да су се код тих народа испрва само ови бавили искључиво науком, научењаци и посебно астрономи и астролози или испитивачи звезда и гатари из звезда дотичних земаља, тако да јеванђеоски Мази не могу бити друго него астрономији вешти људи са Истока, тј. из земаља источно од Палестине, можда из Вавилоније. Да ли су били незнабошци или Јудеји такође се не каже; али у необичној звезди, коју видеше, ипак видеше знак, да ће се родити Месија, јер је Овај предсказан такође као звезда, или као такав, ког предсказује звезда, која ће изићи из Јакова, - били су дакле или Јудеји или вероватније прозелити. Да су краљеви били, узето је тек касније зато, што принесоше краљевске дарове Месији; иако, кад је проречено да ће краљеви донети Месији дарове, није речено, да ће донети у време рођења Његова и да ће донети баш такве дарове. *Касније западне легенде знају и имена тих краљева; имена су им: Гашпар, Мелхијор и Валтазар. Али историјских вести о томе нема.* Западна црква прихватила је све те *легенде* те и са своје стране назива Маге краљевима, броји их 3 и слави им успомену 6. јануара, као дана Три Краља. Легенда, да су Мази били 3 краља, *продрла је са Запада и на најближи Исток, и у западним пределима источне цркве раширила се и у народу* те тако и румунске народне песме знају за три краља са Истока.“³

Овај историчар, иако и сам православац, веровања која је управо навео, а која се у Источној цркви сматрају „потпуно сагласним са Светим писмом“⁴,

1 Охридски пролог, стр. 944. Нагласак мој.

2 Уколико су мудраци заиста били из Персије, Арабије и Мисира онда се не би могли назвати „мудрацима са Истока“, већ „мудрацима са истока, југоистока и југа“. Др Стефановић, насупрот овоме, сматра да је реч о Вавилонији која је била „колевка магизма и астрологије“, а у којој је према Јосифу Флавију за време Ирода живело „много хиљада“ Јудеја који су веровали у скори долазак јудејског цара – Месије. Види стр. 10 у тумачењу ев. по Матеју од др Димитрија Стефановића.

3 Општа црквена историја, стр. 114. Нагласак мој.

4 Да „свети оци“ нису били сагласни ни једни са другима а још мање са Светим писмом, говори и следеће: „Неки од светих Отаца мисле да су мудраци били из Персије. Тако мисле свети Златоуст, свети Кирил Александријски, блажени Теофилакт и други. (...) Други пак од Отаца сматрају да су мудраци били из Арабије. Тако сматрају свети мученик Јустин Философ, свети Кипријан, свети Епифаније. (...) А неки свети Оци мисле да су мудраци дошли из Етиопије... (...) *Може се сматрати као највероватније ово: један је од мудраца био из Пер-*

назива измишљеним легендама које нису утемељене на историјским чињеницама. Др Димитрије Стефановић се исто тако слаже да је податак о томе да су мудраци били цареви и да их је било тројица само **легенда** а не историјски факат.¹

Покољ невине деце у Витлејему и околини

Двадесет деветог децембра по старом јулијанском календару, Православна црква обележава спомен на децу страдалу у Јудеји по наредби цара Ирода:

„Св. четрнаест хиљада младенаца витлејемских. Како се мудраци источни не вратише из Витлејема у Јерусалим, да јаве Ироду о новорођеном цару, него по заповести ангела другим путем одоше у домовину своју, разјари се Ирод као звер љути и нареди, да се побију сва деца од две године и испод две године у Витлејему и по свој околини витлејемској. Та страшна заповест царева би извршена дословце. Војници његови једну децу мачем посекоше, другу о камен разбише, трећу ногама гњечише, четврту рукама удавише. (...) Овај злочин над многим невином децом изврши се *годину дана по рођењу Христовом* 29. децембра. За то време Ирод трагаше, не би ли пронашао божанског младенца.“²

Две најзначајније тврдње, о којима читамо у овом предању су да је било убијено 14000 мушке деце, и то тек након што је прошла година дана (тачније 370 дана) од Исусовог рођења³. Обе ове тврдње се не могу ничим доказати, а поготово не библијским текстовима. Јевсевије Поповић нам о броју страдале деце казује следеће:

„Напоследку, што се тиче витлејемског убијања деце, које је наредио Ирод, оно сасвим одговара карактеру Иродовом и оном, што о том причају историци, који су се од савременика известили. По Јудеју Јосифу Флавију (родио се 37. год. после Хр., а умро после 93.) Ирод је у својој окружности на умору наредио, да кад умре у сваком граду убију изванредан број Јудеја. Али факат витлејемског убијања деце и директно потврђује незнабожац Макровије у својим „Сатурналијама“ (футнота: Макровије додуше није близу времену Иродовом, јер је писао тек у почетку петог столећа после Хр., али је употребио многе старије, после тога изгубљене изворе. Његова вест гласи овако: „Кад је Август чуо, да је међу мушком децом у Сирији, које је Ирод краљ Јудеја дао убити у доби од 2 године, убијен и један син Иродов, рекао је обзиром на то што се код Јудеја не кољу свиње: „Боље је бити свињче Иродово, него син Његов.“). *Број убијене мушке деце од 2 године и испод*

сије, други из Арабије а трећи из Етиопије.“ (Дакле, компромис између опречних ставова „отаца“ је ипак постигнут, примедба И. С.) Види: Житија светих за децембар, стр. 736-737. Нагласак мој.

1 Ев. по Матеју са тумачењем, види: стр. 10.

2 Охридски пролог, стр. 952-953. Нагласак мој.

3 Јустин Поповић у Житијима светих за децембар, такође наводи бројку од 14000 убијене деце која су страдала годину и девет месеци после појављивања звезде. Види стр. 816 и 819.

2 године у Витлејему и око Витлејема *није могао бити велик*, јер Витлејем је био мален град, али *касније скаске и легенде начиниле су од тог малог броја хиљаде, тако да се у легендама, које се употребљавају у цркви, прича о 14000 убијене мушке деце*, што се међутим на веродостојан начин нигде не посведочава.¹

И овога пута, дакле, постоји сумња у веродостојност свето предањске приче! Као што смо прочитали, овај историчар тврди да је немогуће да је број убијене деце био толики, те да је ово предање настало из „скаски“ (тј. непроверених прича) и легенди које немају историјску подлогу.

Протестантски писац R. T. France у свом тумачењу ев. по Матеју² наводи претпоставку да је у Витлејему у време Исусовог рођења живело свега око 1000 становника (или пак само 300), те да следствено томе, број убијене деце није могао бити већи од *двадесетак*. Овакав став потврђује и тумачење ев. по Матеју сачињено од стране др Димитрија Стефановића, који нам у овом уџбенику који се пре другог светског рата користио на карловачкој православној богословији, саопштава следеће:

„Број побијене деце према броју становника Витлејема и његове околине није могао бити велик, а тако грозан чин Иродов, иако га међу многим неделима Иродовим не спомиње Јосиф Флавије, не може за то изгледати неверојетним и измишљеним, јер човек, који је по истом Јосифу кидисао на дужне и недужне, човек који се није жацао да поред многих даде погубити и три своја сина, кадар је био свакако и на уморство највише 20 - 30-торо сиромашне, незнатне, сеоске дечице.“³

Оно што вероватно изнад свега збуњује сваког искреног православног верника јесте закључак да један део богослова и историчара Источне цркве не верује баш свим појединоствима из „светог предања“ (у које би заправо требао да има пуно поверење), већ их назива „скаскама“ и легендама. Свето писмо подржава претходне изјаве и противи се идеји да су у Витлејему страдале хиљаде, а управо из раније наведених разлога. Ипак, нису сви православно просветљени знањем да ова свето предањска прича не одговара историјским чињеницама. Наиме, у књизи која обрађује „проблем“ деловања неправославних верских заједница у Србији и Русији, у тексту протојереја Кирила Зајца, помиње се дијалог вођен између православног свештеника и припадника једне од еванђеоских протестантских деноминација. Оптужба која се односила на некрштавање новорођенчади у тој еванђеоској цркви - као разлогу „онемогућавања њиховог спасења“, изречена пред већом групом православаца, гласила је овако:

„Велики сте ви грешници, баптисти, и вама слични секташи! Чак и више, - ви сте злочинци. (...) Побојте се Бога, несрећни секташи! Ви вршите Иродов злочин, онога који је убио 14000 деце. Прекините Иродов злочин над својом сопственом децом! Не убијајте их!“⁴

1 Општа црквена историја, том први, стр. 114-115. Нагласак мој.

2 R. T. France, тумачење еванђеља по Матеју, Добра вест, Нови Сад, 1987. стр. 86.

3 Јеванђелије по Матеју са тумачењем, друго издање, 1923. стр. 14. Нагласак мој.

4 Владимир Димитријевић, приређивач: „Библија без Бога, хришћанство без цркве. Право-

Не желећи ни на који начин да сада коментаришем поменути навод и проглашавање стотина хиљада Руса и Срба који су верници протестантско - еванђеоске орјентације за злочинце и убице¹ – а без икакве озбиљне теолошке и друге аргументације, желим само да истакнем чињеницу да је православни свет подељен око веровања у предањску причу о убијању *више деце* у витлејемској околини - него што је уопште у њој било *становника*. Док једни одбацују ову тврдњу „светог“ предања под тежином историјских аргумената, други се још увек, без жеље за критичким преиспитивањем, ње придржавају.

Међутим, оно што је још интересантније, јесте временско смештање овог догађаја тек након годину дана од Исусовог рођења. Свето писмо наине каже:

„И пошто су у сну били поучени да се не враћају Ироду, вратише се другим путем у своју земљу. А кад они одоше, гле, анђеоској јави Јосифу и рече: устани, узми дете и мајку његову па бежи у Египат, и буди онде док ти не кажем, јер ће Ирод тражити дете да га убије. А он уста, узме дете и мајку његову *ноћу* и оде у Египат. И беше онде до смрти Иродове; да се испуни реч коју је Господ рекао преко пророка: ‘Из Египта позвах сина свога’“.²

Писац Охридског пролога, између осталог, у вези Јосифовог бекства са Маријом и Исусом у Египат износи још неке своје погрешне закључке – а који произилазе из међусобно супротстављених библијских и светопредањских извештаја.

Хронологија догађаја према Светом писму и светом предању

Према Библији, након Јосифовог пристизања у Витлејем са трудном Маријом, Христос је рођен у једној од сеоских стаја, јер су сва места у гостионицама била попуњена (Лк. 2:4-7). Исте ноћи, након анђеоског објављивања радосне вести пастирима о рођењу Спаситеља, ови чувари стада су дошли на место где је боравио тек рођени Исус и поклонили му се (Лк. 2:8-20). Према Божијем закону датом Мојсију у Старом завету (1. Мојс. 17:12; 3. Мојс. 12:3) Исус је обрзан осмог дана по рођењу. Живећи са божанским Сином у изнајмљеној кући (дакле, не више у штали) још тридесет и три дана после обрезања детета (толики период је требао да прође због закона о очишћењу после рођења мушког детета – 3. Мојс. 12:4-8), Јосиф и Марија су принели жртве у јерусалимском храму за своје очишћење (Лк. 2:22-24). Истог дана, четрдесетог по његовом рођењу, бебу Исуса је сусрео и у своје наручје, у храму, примио и праведни Симеон изрекавши пророчке речи, као и пророчица Ана, Фануилова кћи (Лк. 2:25-38). Управо у то време (највероватније дан након приношења жртве), у кућу³ у којој су боравили путници из Назарета, дославије и секте.“ Књига друга, Цетиње 1997. Нагласак мој.

1 То ћу учинити при крају књиге, у поглављу под насловом: „Црква која прогања“.

2 Ев. по Матеју 2:12-15. Нагласак мој.

3 Насупрот еванђелисти Матеју, свети мученик Јустин, Јован Златоуст, Григорије Ниски и Је-

шли су на поклоњење и мудраци носећи своје дарове¹. Пошто су у сну били поучени да се не враћају Ироду, мудраци су напустили Јудеју и вратили се у свој завичај (Мт. 2:12). Вероватно исте ноћи, анђео Господњи јавља Јосифу Иродову намеру да убије Божијег Сина и заповеда му да што хитније бежи у Египат. Истог момента, он узима са собом Исуса и његову мајку, па под окриљем ноћи напушта Витлејем и његову околину хитајући према египатској земљи (Мт. 2:13-15). Негде у исто време, увидевши да су га мудраци обманули – те да се не враћају к њему са информацијама о детету, Ирод наређује својим војницима да у месту Исусовог рођења и околини побију сву мушку децу рођену уназад две године (Мт. 2:16-18). После више месеци боравка „свете породице“ у Египту, анђео се поново јавио Јосифу у сну и заповедио му да се врати у свој град – Назарет у Галилеји (Мт. 2:19-23).

Међутим, православно предање поприлично изокреће поменути, веома очигледни, редослед библијских догађаја.²

Према владици Николају, након поклоњења мудраца и сусрета са „св. Симеоном Богопримцем“, Јосиф и Марија су са Исусом отишли најпре у Назарет, тамо боравили неко време, а потом се (и то *сасвим непотребно* – пошто су већ били изван територије под Иродовом управом) поново упутили на југ – одлазећи у Египат водећи са собом и Јосифовог сина из првог брака, Јакова (који је, опет, према светопредањским противречностима, могао да има и око 50. година а могао је да уопште и не буде рођен³):

„Ангел се Божји јави Јосифу на сну и заповеди му, да узме Младенца и Матер Његову и бежи у Мисир. Јосиф тако и поступи. Узевши божанског Младенца и Матер Његову Пресвету, *он се упути прво у Назарет* (Лк. 2, 39), где уреди своје домаће ствари, *и узне са собом сина свог Јакова, па онда одоше у Мисир* (Мат. 2, 14). И тако се испунише речи пророчке: *гле, Господ седећи на облаку лаку доћи ће у Мисир* (Иса. 19, 1). (...) Проживевши неколико година у Мисиру⁴, света породица врати се по наређењу ангела Божјег

роним кажу да је Господ остао у пећини свих четрдесет дана до очишћења у храму, где су га мудраци и затекли. Др Димитрије Стефановић, са друге стране тврди да „новорођени Месија није више у штали (Лук. 2, 7), него у једној кући“. Види: Житија светих за децембар, стр. 742; и упореди са: Д. Стефановић, Тумачење ев. по Матеју, стр. 12.

1 Са овим се слаже и др Стефановић који говори: „Долазак Мага у Јерусалим морао је бити само после првих 40 дана од Исусовог рођења тј. после Исусова постављања пред Господа у храму јерусалимском (Лук. 2, 22 и д.), јер би иначе Ирод за Исуса дознао још пре овога чина и долазак св. породице у јерусалимски храм без сумње употребио, да оствари свој крвави план.“ стр. 10. футнота.

2 Према светим оцима које наводи Јустин Поповић, мудраци су се поклонили Исусу на дан његовог рођења. Потом су, као и Јосиф, добили анђеоску поруку да се уклоне из Витлејема, што су и послушали. Међутим, Јосиф је, очигледно бивајући „непослушан“ анђеоском упозорењу, са Маријом и Исусом остао још 40 дана у селу, чекајући дан очишћења у јерусалимском храму. Када је Исус принесен у храм, Ирод је сазнао да су га мудраци обманули и кренуо да у наредних *годину дана* тражи Божијег Сина да би га убио. Јосиф је у међувремену отишао у Назарет, а потом се са сином Јаковом, Маријом и Исусом упутио у Египат, да би тамо провео непознати број година. Види: Житија светих за месец децембар, стр. 746.

3 Види детаљније о томе у поглављу: Блажена Марија или царица небеска, под поднасловом: Јосифова деца у светлу светог предања и Светог писма.

4 Свети оци се ни у овоме не слажу: Свети Епифаније каже да је тај период трајао две године,

опет у Палестину. И тако се испуни друго пророчанство: из Мисира дозвах сина својега (Ос. 11, 1).⁴¹

Желећи да Свето писмо, непогрешиву Божију Реч, прилагоди „светом“ предању (уместо да буде обрнуто), владика своје тумачење базира на извештају из ев. по Луки 2:39-40, који говори да се Јосиф након приношења жртава, са Маријом и Исусом вратио у Назарет. Међутим, Лука уопште не спомиње њихово бекство у Египат, као ни витлејемску звезду а ни мудраце који су са истока дошли на поклоњење. Ипак, иако овај еванђелиста не помиње поменуте догађаје, ми не можемо да закључимо да се они нису ни одиграли – јер их налазимо у извештају еванђелисте Матеја, са којим је Лука, како се оправдано претпоставља, био упознат приликом писања свога еванђеља. Очигледно је да владика Николај полази од тврдње св. Димитрија Ростовског као од непобитне чињенице („Светим Духом“ откривене), да се звезда на истоку појавила у време Исусовог зачећа. Пошто му је свакако било познато, као и другим православним ауторитетима, да еванђеље помиње две године од појаве звезде до покоља деце у Витлејему, очигледно је решио да некако дода још барем годину дана у временску „пукотину“ која се том приликом појавила. Додајући ту годину на већ постојећих девет месеци од појаве звезде, православни „оци“ веома неспретно и незналачки долазе до закључка да је од посете мудраца Ироду – до његове одлуке да побије децу прошло више од годину дана (иако се ни овим додавањем, заправо, није дошло до пуне две године). Уколико је то заиста било тако, онда је било потпуно непотребно да се Јосиф буди усред ноћи и води Марију и дете из Витлејема (и то не у Египат – како је Господ био заповедио, већ у Назарет – како тврди свето предање). Он би у том случају имао читавих годину дана на располагању да се безбедно удаљи из места Христовог рођења.² Но, будући да је ствар била веома хитна, Јосиф је исте ноћи са породицом кренуо према римској провинцији Египту³ до кога им је требало 2-3 дана хода. Пошто смо у претходном поглављу доказали да Јосиф није имао синове из првог брака (јер није ни био жењен пре венчања са Маријом), то дакле није истина ни да

Никифор три, а Георгије Кедрин пет година. Аминије Александријски је учио да је „света породица“ у Египту боравила седам година. Види: Житија светих за децембар, стр. 750.

1 Охридски пролог, стр. 945 (26. децембар). Нагласак мој.

2 Др Димитрије Стефановић у свом тумачењу нигде не помиње њихов одлазак најпре у Назарет, већ говори о хитном путовању у Египат, што је у складу са Светим писмом. Овај пример још једном доказује да се не слажу баш сви православни са тврдњама светих отаца, или да пак прећуткују то своје веровање знајући се оно не слаже са библијским извештајем. Види стр. 14-15.

3 Путовање у Египат је било потребно ради хитног спасавања Јосифове породице, највероватније из разлога што пут према Назарету није био безбедан због присуства Иродове војске која је већ била кренула из Јерусалима према Витлејему. Уколико су Јосиф и Марија са Исусом ипак отишли најпре у Назарет - у свој дом где су били безбедни (Галилеја није била под Иродовом влашћу), уопште није јасно због чега би поново морали да крену на тако далек и исцрпљујући пут у Египат, пун опасности. Према свему изнетом произишало да је поменута светоотачка прича производ погрешног схватања еванђелских текстова, што нам доказује и чињеница да су овај догађај различити „оци“ посве различито тумачили.

је из Назарета повео свог сина Јакова на доцнији, такође непостојећи, пут у Египат.

На крају крајева, еп. Николај помиње и стих из књ. пророка Исаије 19:1, за чије значење тврди да се испунило приликом одласка „свете породице“ у Египат. Међутим, том приликом Господ није у Мисир отишао на „облаку лаку“ већ ношен у Маријином наручју¹. Нису се испунила ни остала пророчанства из тог поглавља Исаијине књиге, а поменути стих се уопште и не помиње у еванђељима као испуњење старозаветних предказања, што доказује да очигледно представља обично нагађање писца наведеног текста.

Сусрет „св. Симеона Богопримца“ и пророчице Ане са бебом Исусом

У Охридском прологу, у читању за 3. фебруар (по старом календару) овај догађај је описан на следећи начин:

*„У време цара Мисирског Птоломеја Филадельфа изабран би и овај Симеон као један од знамените Седамдесеторице, којима би поверен посао превођења Библије са јеврејског на грчки језик. Симеон рађаше свој посао савесно, но када превођаше пророка Исаију, па дође до оног пророчанства: ево дјева ће затрудњети и родиће сина, он се збуни, па узме нож да избрише реч дјева и замени је речју „млада жена“, и да тако преведе на грчки. Али у том тренутку јави се Симеону ангел Божји и задржа га од његове намере, објаснивши му да је пророчанство истинито, и да је тачно записано. А да је истинито и тачно, рече му још весник Божји, увериће се и он сам лично, јер по Божјој вољи неће умрети док не види Месију рођенога од девојке. Обрадова се праведни Симеон таквоме гласу са неба, остави пророчанство неизмењено, и захвали Господу Богу што га удостојава да доживи и види Обећанога. Када Младенац Исус би донесен Девом Маријом у храм јерусалимски, Дух Божји то јави Симеону, који беше **веома стар и бео као лабуд**. Симеон брзо оде у храм и у храму познаде и *Деву и Младенца по светлости што зрачаше око глава њихових као ореол*. (...) Ту се десила и Ана пророчица, кћи Фануилова, која и сама познаде Месију и објави га народу. *Ани је тада било 84. године*. Ускоро по том престави се св. Симеон. Овај праведни старац Симеон сматра се заштитником мале деце.“²*

Дакле, према светом предању, праведни Симеон је био један од преводилаца „Септуагинте“ (превода Старог завета са јеврејског на грчки језик којег је радило, по предању, седамдесет људи). Према традицији, овај превод је сачињен за време владавине грчког владара над Египтом, Птоломеја Филадельфа, који је умро 246. године пре нове ере.³ Када знамо податак о датуму смрти поменутог цара, лако можемо да израчунамо и приближну старост

¹ Према светом Амвросију, који је желео да максимално продуктивно овај старозаветни текст који се уопште не односи на одлазак бебе Исуса у Египат, овај „облак лак“ заправо представља наручје „пресвете Богородице“. Види: Житија светих за месец децембар, стр. 747-748.

² Охридски пролог, стр. 81.

³ Наведено према: Свето писмо у Срба, Бранко Бјелајац, Београд 1997. стр. 22.

св. Симеона у моменту сусрета са Исусом. Владика Николај истиче да је он од предубоке старости био „бео као лабуд“, па према предању произилази да је имао најмање 280. година, тј. да је безмало био на прагу свог четвртог века земаљског битисања. Еванђелисти Луки, који је записао извештај о праведном Симеону, очигледно није било познато да је он био стар онолико колико су касније устврдили свети оци. Пишући о пророчици Ани, Лука наводи да је била **врло стара**, иако је у тренутку Христовог приношења у храму и њеног сусрета са њиме имала „само“ 84. године. Уколико Лука назива „веома старом“ особу која има мање од деведесет година, заиста је чудно да истом приликом Симеона није назвао „зачуђујуће прастарим“. Иако овај еванђелиста није био очевидац поменутог дешавања, као врстан историчар испитао је све, па и неке мање важне чињенице, као што је била та да је Ана живела у браку седам година а потом као удовица до своје осамдесет и четврте године:

„Била је и пророчица Ана, Фануилова кћи из племена Асирова; она беше **врло стара**, од свога девојаштва живела је с мужем седам година, а као удовица до осамдесет и четири године...“¹

Немогуће је поверовати да би овај изузетно прецизни историчар испустио да помене овако значајно чудо у вези са Симеоновом старошћу, уколико се оно уистину догодило. Наиме, људски век у Христово време је био ограничен на испод сто година (вероватно су ретки, као и данас, надживљавали ту старост), што нам потврђује истицање да је Ана била у дубокој старости. Просечни људски век од преко двеста година последњи пут је забележен у Библији око 2100. година пре Христа, за време седме послепотопне генерације, у време Аврамовог оца Таре² (1. Мојс. 11:32). Већ после неколико стотина година, дужина просечног људског века се усталила на испод осамдесет година, а задржала се све до данашњих дана:

*„Наш је живот седамдесет лета,
а у јачих осамдесет лета.“³*

Са друге стране, према Светом писму, имамо права да верујемо да је Симеон био знатно млађи од пророчице Ане – јер се његова „предубока старост“ (чак ни у смислу дубоке Анине старости) нигде не помиње. Након свега реченог, сасвим депласирано звучи тврдња православних да је „Симеон био толико стар да му је и сам живот био дојадио; с нестрпљењем је чекао смрт али му она никако није долазила.“⁴

Размишљајући и закључујући у потпуности у складу са светописамским извештајима, лако смо и овога пута дошли до закључка да је и ово казивање

¹ Лк. 2:36-37. Нагласак мој.

² Тара је живео 205 година, Аврам 175 година, Мојсије 120, а цар Давид 70 година (Види 1. Мојс. 25:7; 5. Мојс. 34:7; 1. Дневника 29:26-28. За цара Давида Библија каже да је умро „у доброј старости“ иако је имао само 70 година. Давид је умро 970. год. пре нове ере).

³ Псалм 90:10.

⁴ Православна веронаука, Глас Цркве, Ваљево, 1990. стр. 52.

заправо „скаска“ и легенда која нема утемељења у божанском откривењу – попут осталих које смо до сада проучили.

БОЖИЋНИ ОБИЧАЈИ У СРПСКОМ НАРОДУ

„Ми Срби сматрамо и држимо да је Божић прави празник наш домаћи, ама није црквени“ - рекао је Вук Врчевић, кроз уста једног простодушног српског свештеника. И Вук Врчевић имао је право. Божић, онакав како га је описао Његош, са сламом простртом испред огња, са бадњацима на огњу прекрштеним, са пушкама, пецивима, гулама, песмама и здравицама – **тај лепи и мили Божић није празник хришћански, него старински српски.**¹

„Кад је српски народ примио хришћанство, и са њиме и све празнике за које је православна црква знала, отпочео је празновати и Божић. Тај црквени Божић дошао је да замени неколико старинских празника, које је и наш народ празновао у време зимских солстиција. Управо, то није била замена, већ **компромис: старински празници продужили су да живе и даље, само им је црква дала ново име**, ново објашњење и неколике доста безначајне детаље из хришћанског култа.“²

Православна црква у својој литератури коју нуди широком кругу читањства, не само што шири легендарне и митолошке приче које проглашава изворним хришћанством, већ убеђује своје чланове да су и обичаји везани за поједине верске празнике пореклом из Библије. Као што смо сазнали од Александра Шмемана у претходном делу овога поглавља, главни метод „евангелизације“ у четвртм веку јесте био осмишљавање и давање хришћанског значења паганским обичајима и ритуалима. Овом приликом ћемо заједно проучити паганске обичаје који су прошли кроз исти „третман“, а који су у нашем народу везани за божићне празнике. Ради се о обредима везаним за Туциндан, Бадњи дан као и за сам Божић.

Туциндан

Ево шта о овом празничном дану можемо да прочитамо у православној литератури:

„Туциндан – то је други дан пред Божић. У нашем народу тога дана се коље (туца) „Божићњар“, „Печеница“, којом ће се сва чељад на Божић омрсити, после дугог шестонедељног поста. И овај обичај народни везан за „*Божићњар*“ или „Печеницу“, иако је то у ствари прасе а не јагње, *води порекло од рођења Господа Исуса Христа у витлејемској пећини* у којој су пастири затварали своје стадо. Свети апостол и еванђелист Лука сведочи да су витлејемски пастири, када им се анђеоски јавио и обасјала их слава Господња, оне чудесне ноћи када се Господ родио, отишли до Вит-

¹ Чајкановић, књига прва, стр. 240. Нагласак мој.

² Чајкановић, књига прва, стр. 122. Нагласак мој.

лејема и у пећини витлејемској нашли „Марију и Јосифа и дијете где лежи у јаслама“ (Лука 2. гл.) и поклонили му се. *А Свето Предање, које се чува у Светој Цркви, сведочи да су тада пастири на дар Богомладенцу однели јагње.* То је наш „Божихњар“, који се припрема на Туциндан, врти на ражњу (пече) на Бадњи дан а једе на Божић као прва мрсна храна. Из разлога што се „Божихњар“ у старо време није клао но туцао крупицом соли или ушицама секире тај се дан и данас зове Туциндан. **„Божихњар је код нас прасе а не јагње просто зато што код нас у време Божића нема јагањаца.“**¹

У наведеном тексту се, као што учовамо, између осталог тврди да клање прасета пред Божић води порекло „од рођења Исуса Христа у витлејемској пећини“. Каже се даље да се ова животиња пече на ражњу уместо јагњета из разлога што у време Божића у нашим крајевима нема јагањаца.² Но, да ли је Туциндан уистину хришћански празник? Да ли божићно печено прасе има било какве стварне везе са рођењем Исуса Христа? Као што ћемо се заједно уверити, ови обичаји нису ни у каквој повезаности са догађајима описаним у еванђељу.

Веселин Чајкановић је у својим делима навео да је наш народ, пре „прихватања“ хришћанства практиковао различите ритуале који су за циљ имали заштиту од злих духова. Заштита од ових духова (демона) се спроводила поштовањем тотема тј. демонске животиње која је сматрана божанством и која је под своје окриље и заштиту узимала појединца или читаву породицу. Из текста поменутог научника сазнаћемо право порекло и скривено значење обреда којег нам је малочас описао православни аутор:

„Врло угледно место о божићним празницима има печеница. Без печенице Божић се не може замислити: ‘Божић је Божић, а пециво му је брат’ (Вук, Посл., 355). Печеница се одабира на доста времена пре Божића, и онда се подвргава особитом режиму; она има своје нарочито име (‘божихњар’, и слично). (...) Очеvidно је да печеница није обично јело, које се износи на божићну трпезу тек толико да би на њој била једна деликатеса више. *Пажња која се печеници указује, веровање у њену магичну моћ, и сасвим чврсто уверење да је она о Божићу неизоставна – све то доказује да ми у убијању и једењу печенице имамо један религиозни, жртвени обред.* Речи ‘Божић је Божић, а пециво му је брат’ имају много дубљи религијски смисао но што на први мах изгледа. (...) Култ животиња познат је, или је био познат свима народима; и кроз фазу када су животиње обожаване морала је да прође свака религија. У религији нашег народа има ваздан трагова од оваквог стања ствари. Трагова најпримитивнијег савеза између човека и животиње, тотемизма, има највише. (...) До сада нарочито није ништа говорено о свињи. *Међутим, има података из којих се види да је она у старини нашег народа имала демонску моћ и јасан тотемистички карактер.* (...)”

1 Веронаука у кући, Београд 1991. год. стр. 57. Нагласак мој.

2 Иако у време Божића у нашим крајевима има више прасића него јагањаца из простог разлога што крмача може да донесе на свет и преко десет младунаца а овца углавном једно, ипак није тачно да се у време Божића у Србији не могу да нађу јагањци - што може да потврди и сваки житељ српског села.

Из свега овога јасно је да је свиња, у старини нашег народа, била демонска, тотемистичка животиња. (...) Божићње пециво је жртва, и то сакраментална жртва, нека врста причешћа. У примитивном друштву постојала је обавеза да се тотем, или иначе демонска животиња, не убија и не једе; али упоредо с тим развила се идеја *теофагије*, ритуалног једења божанства. Демонску, 'свету' животињу, примитиван човек иначе не дира, али је свакако у његовом интересу да, с времена на време, или и непериодично (нпр. у случају какве епидемије), окуси њене крви и њенога тела, да би се на тај начин дивинизирао, и постао отпорнији према утицајима злих демона. (...) *После свега овога – јасно је да је божићње пециво тотем или божанство, које има ритуално да се поједе.* Пословица – очевидно, врло старинска - 'Божић је Божић, а пециво му је брат', постаје нам сада јаснија. Она пециво подиже на ранг божанства, и идентификује га са божанством коме припада божићни празник. Ми, дакле, у печеници имамо, очевидно, божанство које се жртвује. *Међутим, једна од основних идеја у историји религије је да се божанство и жртвује и рађа у исти мах када је жртвовано (упор. нпр. случај са Адонисом, Дионисом, и др.), и у том погледу интересантно је да уопште Божић као такав, Божић као дан рођења младога, новог бога почиње у оном тренутку када је жртвовање пецива дефинитивно готово, тј. када је пециво скинуто са ражња: у том тренутку уноси га домаћин у кућу, с главом унапред, и поздрави укућане са 'Христос се роди!'*¹

Из свих цитираних навода и објашњења из Чајкановићевог дела, потпуно је јасно да „божићно прасе“ не потиче из хришћанске вере (тј. витлејемске пећине) већ из мрачних дубина старе српске религије. Но, као што ћемо се и надаље уверити, такав је случај и са осталим народним обичајима који се под окриљем Православља спроводе у српском народу.

Бадњи дан

„Скинем ли пажљиво слој хришћански, појавиће се слој незнабожачки. Само се мора признати да је то спајање испало преко сваког очекивања умешно“ (С. Тројановић). Такав је пример са Бадњим даном и Божићем, као соларним празником, јер сунце поново почиње да греје од Божића – „празника непобеђеног Сунца“. Можда је Бадњак, збиља, бог Перун који носи атрибут „стари“ или „деда“, у сваком случају Бадњак је жив створ. У ствари, постигнут је прећутни (можда и несвесни) *компромис између и даље многобожачког Бадњег дана и хришћанске прославе Божића, између бадњака, који је зацело идол, и рођења Христа.*²

Из наведених речи угледног православног писца и психијатра Владете Јеротића сазнали смо неколико веома важних информација о пореклу бадњака и Бадњег дана. Иако, као што ћемо увидети, Православна црква казује да је и овај празник изворно хришћански, после кратког проучавања

¹ Чајкановић, књига прва, стр. 137-146. Нагласак мој.

² Владета Јеротић, Старо и ново у хришћанству, Београд 2000. стр. 25. Нагласак мој.

обичаја и ритуала везаних за њега јасно ћемо потврдити становиште мало-пре поменутог аутора.

Постоји више обичаја везаних за овај дан. Најважнији су сечење бадњака који се након уношења у кућу посипа житом и премазује медом и вином као и бацање металног новца и ораха по угловима просторије. Обичај такође налаже да домаћин поје божићни тропар и са својим укућанима имитира квочку и пилиће, квочући и пијучући. Веома је важно и да се тога дана једе са пода који је прострт сламом, а не са стола, као и да се бдије током ноћи. Ове обичаје српска црква назива хришћанским и казује нам да воде порекло од Христовог рођења и дешавања везаних за тај догађај:

„Бадњи дан – то је дан очи Божића. Зове се „Бадњи дан“, а ноћ која следи „Бадње вече“, због тога што се тога дана и те вечери бденише – не спава, но са нестрпљењем очекује најсвечанији моменат у историји рода људског – Рођење Богодетета Христа. Због тога се и видљиви симбол Његов, који са нарочитим обредом уносимо у домове своје, зове БАДЊАК. *Бадњак* (млад церић или храстић, или пак церова или храстова гранчица) симболички представља *Спаситеља нашег – Господа Исуса Христа*.¹ (...) И хришћански Бадњак као и Божићњар води порекло од оне божанствене витлејемске ноћи када се у пастирској пећини родио Спаситељ човечанства, а пастири, који „чуваху ноћу стражу код стада својега (Лука 2, 8) ложили ватру и грејали се. (...) Насекли су и понели доста грана да наложе ватру и поред Ново-рођенчета и поред Матере Његове, јер ноћ она беше врло хладна.“²

„А кад падне Бадње вече, бадњачар поново узима Бадњак и дренову грану, ставља га себи на десно раме и уноси свечано у кућу. (...) И из сита посипа Бадњак житом, премазује га медом и прелива вином. (...) уз познато мирбожење у коме Бадњачар каже: „Мир Божји – Христос се роди!“ а домаћица одговара: „Ваистину се роди!“ (...) Симболика овога сусрета је јасна. Господ Исус Христос – новорођени Спаситељ човечанства, у виду Бадњака, улази у дом наш (...) Бадњачар ... у све одаје поспе сламу и звечећи (сребрни) новац, а у гостинској соби, где је икона домаћин славе, још по три ораха у сва четири угла. (...) обично се поје Божићни тропар: „Рождество твоје Христe Боже наш...“, „квоче“ и „пијуче“. Тамо где Божићни тропар не знају само се „квоче“ и „пијуче“. (...) И овај део обичаја на Бадње вече је пун смишљене симболике хришћанске. (...) Ораси, пак, у сва четири угла гостинске собе симболички представљају Свету Тројицу. (...) Једе се не са стола, него са пода, по коме је прострта слама, или са вреће у коју је метнута слама.“³

На исти начин као што смо установили да клање прасета на Туциндан није потекло од првовековних хришћана, тако ћемо утврдити да ни остали обичаји нису пореклом црквени већ пагански. Већ смо раније потврдили

1 „У давно доба, у освит цивилизације, у време када су европски предели били прекривени големим шумама, а човек природу и свет поимао анимистички – зачет је култ поштовања дрвета као божанства. Као најраспрострањенији, храст (и цер, његова врста) током христјанизације паганских обичаја добио је нова симболичка значења.“ Види: Спец. додаток „Божих“, у листу Данас, 2002. год. стр. 4. Нагласак мој.

2 Веронаука у кући, стр. 57-58. Нагласак мој.

3 Наведено дело, стр. 59-61. Нагласак мој.

чињеницу да Исус Христос није рођен 25. децембра. Иако српском народу није био познат култ Митре из кога је усвојен поменути датум, у данима преласка из старе у нову годину наш народ је у давнини такође обележавао одређене важне празнике, за које Чајкановић тврди да су били празници из култа мртвих тј. задушнице. Овај уважени аутор тврди да су сви напред поменути обичаји везани за призивање душа умрлих на одређени вид свечаности. То би значило да је данашње слављење Божићних празника код православних народа заправо један вид отвореног спиритизма и окултизма, обученог у рухо хришћанства. Ево како гласе закључци изведени након његовог дугогодишњег истраживања:

„Јела која се о Бадњем дану једу, имају, можемо одмах рећи, хтонични карактер. То се најјасније види код ораха и пасуља¹. *Орах* је воћка за коју се нарочито интересују демони доњег света. (...) Пошто је орах, очевидно, дрво доњег света и злих демона, можемо само очекивати да његов плод служи као храна тим демонима. (...) *Мед* је такође врло познато јело које се код Грка и Римљана, Индијаца, Словена и уопште Индогермана ... даје душама покојника, и уопште демонима доњег света. (...) Већ из овога што смо рекли јасно је какав циљ има **бадњиданска вечера – то је вечера, част мртвима**. Она четири ораха које домаћин баца у четири угла, намењена су душама мртвих. (...) Обичај да се једе ‘с вреће’, тј. са земље; ... да се сто не чисти, и да се на њему оставља јело и пиће; обичај да се на Бадњи дан даје по нешто јела сиротима – *све су то прописи који важе за даћу, за култ мртвих, и код Срба, и у целој индогерманској прошлости.*“²

„Да би се обичај посипања сламе разумео, потребно је утврдити значај Бадњег вечера уопште. **Бадње вече је, пре свега, мртвачки празник, задушнице: тога вечера приређује се гозба душама покојника**, и даје им се прилика да се огреју. Обичаји о Бадњем вечеру имају мртвачки карактер, и подсећају нас јако на обичаје о даћама и задушницама уопште. Само име, Бадње вече, постало је од глагола бдети ... о Бадњем вечеру бар једно од чељади мора бити будно, и то бдење има исти значај који и бдење поред мртваца. Јела која се о Бадњем вечеру једу – нарочито ораси, пасуљ, мед, риба – имају сва хтонични карактер, и намењена су душама покојника.“³

„Зашто се, тога вечера, просипа по кући слама? Одговор је врло прост: слама има, и за богове и за душе предака, нарочиту привлачну снагу. (...) Сад нам је јасна улога сламе о Бадњем вечеру. Тога вечера позивају се душе предака на част, и да би се те душе привукле, даље, да би имале на чему јести, простире им се слама. (...) Кад се ово зна, лако је разумети и друге божићне обичаје у вези са сламом. Кад се уноси слама (а то бива пред вече, после заласка сунца) домаћин је просипа по целој кући, *том приликом он квоца*,

¹ Чак и „Веронаука у кући“ на стр. 62. признаје да је пасуљ храна за духове умрлих предака, али ову чињеницу „продуховљава“ говорећи да се зрнење те биљке налази на бадњиданској вечери зато што и умрли хришћани ишчекују рођење Спаситеља. Иста књига упућује читаоце да се са овим предметом детаљније упознају из Чајкановићевог дела.

² Чајкановић, књига прва, стр. 124-128. Нагласак мој.

³ Наведено дело, стр. 186-187. Нагласак мој.

као квочка, а остала чељад, деца нарочито, иду за њим и пијучу. (...) Ако примитиван човек има потребе да зове душу, он ће је вабити, онако како се вабе птице. (...) Обичај вабљења душе квоцањем познат је и хришћанским Коптима ... Најјаснији, међутим, и (за објашњење квоцања о Бадњем вечеру) најважнији пример имамо у руском мртвачком култу. (...) **Према овоме, просипање сламе и квоцање о Бадњем вечеру има очевидно за циљ да сакупи душе на гозбу.**¹

Захваљујући овим наводима, учачамо да савремени бадњидански церемонијал заправо представља „христијанизовани“ окултни ритуал наших безбожних предака. Искрено верујем да ниједан искрени следбеник Исуса Христа не би требао да поклања пажњу и учествује у спровођењу управо описаних обредних радњи, које под плаштом хришћанства настављају древну паганску спиритистичку праксу.

Божих

Настављајући на исти начин наше проучавање, долазимо и до самог дана када се обележава Исусово рођење у Источној цркви. Обредне радње, које се врше у српском народу под покровитељством традиционалне религије, такође се не могу назвати изворно еванђелским иако је, свакако, учињен труд да се и оне обоје бојама хришћанства. У овом делу поглавља обратићемо пажњу на улогу „Полажајника“ у божићном ритуалу, као и на познато „мирбожање“.

Полажајник и царање по ватри

„Полажајник. То је прва особа која тога Божићног јутра уђе у наш дом. Полажајник полази у наш дом. Зато се зове „Полажајник“. Он, по општем веровању, доноси срећу у наше домове. Зато се пази да „Полажајник“ буде дете, које има чисто, безазлено срце испуњено љубављу. Но, разуме се, „Полажајник“ бива и одрастао човек, комшија, рођак, намерник *на чак* (на селу) и *животиња*, *во*, на пример – што је данас врло ретко али се још где-где догађа.“²

„Ми „Полажајника“ на Божић примамо **као самог Господа**, који својим рођењем у све домове људске доноси мир и добру вољу ... он убацује новчић (у ватру, прим. И. С.) и Бадњаком (гранчицом од Бадњака) *почиње да цара по ватри*, али тако да из ватре и Бадњака прште варнице на све стране док он благосиља:

„Колико варница, толико среће у дому!“;
 „Колико варница, толико парица!“;
 „Колико варница, толико јагањаца у тору“;
 „Колико варница, толико напретка у добру итд“;

1 Наведено дело, стр. 188-191. Нагласак мој.

2 Веронаука у кући, стр. 63. Нагласак мој.

„Највише здравља и весеља, дај Боже!“¹

Из поменутих навода сазнајемо да се Полажајник од стране укућана при-ма уз поштовање какво само Господ заслужује, да он може бити и животиња, као и то да је његова функција између осталог да благосиља дом тиме што цара по ватри. Из дела Веселина Чајкановића још једанпут ћемо се уверити у нехришћанско порекло и ових обичаја:

„Реч полагајеник, од глагола полазити – походити, посетити, првобитно значи гост, и полагајеник је доиста гост, али гост нарочите врсте. Тај гост до-носи све што једној примитивној породици треба – здравље и плодност; од њега зависи судбина целог дома. Очеvidно је да полагајеник, који располаже тако изванредним особинама, излази из свере обичног смртног човека.“²

Чајкановић даље у свом делу казује да је у старој српској религији (као и у другима) постојао празник када се божанство или демон јављао људима у човечјем обличју посећујући њихова домаћинства. Поменуто божанство је примано у дом са великом почашћу („као Господ“), позивано на ручак, после чега му је жртвован обредни колач. Уколико би полагајеник била жи-вотиња, во, онда би јој се на један рог забоо принесени колач. Овај аутор тврди даље да је поменута животиња, попут прасета на Туциндан заправо представљала божанску тотемистичку животињу – старински тотем.³ Ца-рања по ватри и благосиљање домаћинства од стране овог госта, свакако не представља нешто што су хришћанима у „аманет“ за одржавање оставили Христос и апостоли. И овај обичај је директно везан за старински српски многобожачки култ. Према веровањима која су се тим култом подразумевала, божанство би улазило у кућу кроз таван или оцак (димњак). Српско име за популарног „деда Мраза“ – „Божич бата“ је заправо израз који је значио да се чује бат (одјек) корака Божића (старинског божанства) који долази - приближавајући се нашој кући. Управо из разлога таквог веровања, да се божанство налази у димњаку, и да се кроз њега спушта у кућу, „Пола-жајник чим уђе у кућу, одмах цара ватру на огњишту и гледајући уз оцак каже: ‘Боже помози!’... Очеvidно је да је овај пропис могао постати само на бази старинског веровања да се божанство налази ту. *Што се тиче личног учешћа на гозби, и то је нешто за шта ћемо узалуд тражити потврде са хришћанским схватањима, али што је у паганизму правило:* на сваку гозбу која им се приређује долазе пагански богови лично.“⁴

Оно што је посебно важно да истакнем на овом месту јесте да је пракса царања по ватри и благосиљања домаћинства на овакав начин (уз помоћ га-тања и врачања) стриктно забрањена Божијим заповестима које су записане у Светом писму:

1 Наведено дело, стр. 64. Нагласак мој.

2 Чајкановић, књига прва, стр. 146. Нагласак мој.

3 Види: наведено дело, стр. 150.

4 Чајкановић, књига друга, стр. 481. Нагласак мој.

„Не обраћајте се к врачарима и гатарима, нити их питајте, да се не скрвните о њих. Ја сам Господ Бог ваш.“¹

„А човјек или жена, у којима би био дух врачарски или гатарски да се погубе, камењем да се заспу, крв њихова на њих.“²

Чајкановић тврди да „највећи контингент божићних обичаја долази на гатања и врачања“, која за циљ имају да умилостиве хтоничне демоне тј. духове предака, да пруже плодну и берихетну наредну годину. И само паљење ватре на Бадње вече, по овом аутору, нема никакве суштинске везе са догађајима у вези Исусовог рођења у Витлејему, већ са веровањем да ватра може да „појача снагу сунца и плодност у природи“.³

Мирбожање

Са друге стране, иако обичај „мирбожања“ највише од свих личи на догађаје описане у еванђељима, а који имају везе са рођењем Спаситеља, из наредних неколико редова сазнаћемо више и о његовом пореклу. Чајкановић о овом обичају вели овако:

„Један од врло познатих божићних прописа је пропис који се односи на ‘мир бојжи’ и на ‘мирбожање’ (мирење између себе и љубљење). Преко божићних празника нико никога ни од шале не сме ударити! Тај пропис бојжег мира не вреди за све празнике (...), али строго вреди за све *задушнице* у години.“⁴

Према овом аутору, обичај божићног називања „мира Божијег“ представља део целокупног, изворно паганског ритуала, који се није подразумевао учењем провековног хришћанства. Но, ипак, можда ће се неко запитати да ли је могуће да је и поздрав „Мир Божији – Христос се роди“, поздрав паганског порекла? Зар он не представља цитат из Светог писма?

У еванђељима и апостолским посланицама нема никаквог помена да су се рани хришћани поздрављали овим речима (између осталог због тога што нису ни славили Божић). Поменуто „мирбожање“ јако подсећа на радосну песму анђела, записану у ев. по Луки:

„И уједанпут постаде с анђелом мноштво војника небескијех, који хваљаху Бога говорећи: Слава на висини Богу, и на земљи мир, међу људима добра воља.“ (Лк. 2:13-14. В. Караџић).

Уколико прихватимо овакав Караџићев превод поменутих стихова, добијамо значење слично обредном „мирбожању“, али зато различито и противно осталим библијским изјавама. Из њега, наиме, сазнајемо да *Бог пружа мир свим људима на земљи*, како верницима (који су у мањини), тако и безбожнима (који су у већини). Међутим, Господ у Старом и Новом завету говори о томе да безбожници немају духовног мира у свом животу:

„Нема мира безбожницима, вели Господ.“ (Исаија 48:22).

1 3. Мојсијева 19:31.

2 3. Мојсијева 20:27.

3 Види: Чајкановић, књига прва, стр. 133-137.

4 Наведено дело, стр. 244. Нагласак аутора текста.

„А безбожници су као море усколебано, које се не може умирити и вода његова измеће нечистоту и благо. Нема мира безбожницима, вели Бог мој.“ (Исаија 57:20-21).

„Ноге им трче на зло и брзе су на прољевање крви праве; мисли су њихове безакоње; на путовима је њиховијем пустош и расап. *Пута мирнога не знају*, и на путовима њиховим нема правде; начинили су себи криве стазе; ко год иде по њима, *не зна за мир*.“ (Исаија 59:7-8. Нагласак мој).

Господ Исус Христос потврђује да безбожни људи својим поступцима уносе духовни немир:

„Не мислите да сам дошао да донесем мир на земљу; нисам дошао да донесем мир него мач. Јер сам дошао да раставим човека од његовог оца и кћер од њезине мајке и снаху од њезине свекрве, и непријатељи човекови су његови домаћи.“¹

У овим стиховима Христос наглашава чињеницу да ће последица Његовог доласка на свет бити подвојеност у породицама између оних који су Га прихватили као Спаситеља и оних који то нису учинили. Међутим, јасно је да ову подвојеност и непријатељство у оквиру једне фамилије уносе неверујући људи, а не верници који су у складу са Исусовим речима, позвани да буду миротворци (Мт. 5:9). Духовни и сваки други немир веома је очигледан међу ненановорођеним људима. Апостол Павле сведочи да они немају страха од Бога и да не познају пут мира.²

Међутим, уколико прочитамо стихове Лк. 2:13-14 из превода др Чарнића, стећи ћемо сасвим други дојам о анђеоској изјави:

„И одједном се са анђелом створи мноштво небеске војске хвалећи Бога и говорећи: слава Богу на висини и **на земљи мир међу људима који су по Божјој вољи**.“³

Део анђеоске песме и благослова изречених у њој не односе се дакле на све људе без разлике, већ само на оне који су по Божијој вољи. По Његовој вољи су, пак, само они који се налазе на истинитом путу богопознања, тј. који су нановорођени, за разлику од људи описаних у Исаији 59:8, који ходи погрешним духовним стазама.⁴ Било би, заправо, веома лоше када би и неверујући људи поседовали „духовни мир“, јер би у том случају били „успавани“ у својим гресима и на крају искусили Божију казну. Овако, пошто њима „нема мира“, Бог на тај начин жели да их покрене на тражење еванђеоске истине – Христа, и смирење душе у њему самоме.

Будући да смо на овај начин показали да мир Божији припада само од Бога рођеним верницима, а не онима који верске празнике обележавају уз

¹ Ев. по Матеју 10:34-36.

² Види: посл. Римљанима 3:13-18.

³ На готово исти начин ове стихове преводе и др Димитрије Стефановић, мр Мирослав Живковић (баптистички проповедник, издање Међународног библијског друштва) и Савремени српски превод (којег је сачинио „Светски преводачки центар“ из: Fort Worth, Texas, U. S. A); док слично Вуку Караџићу ове стихове преводе: Свети синод СПЦ, др Александар Бирвиш и др Лујо Бакогић.

⁴ Види и стихове: 4. Мојс. 6:24-26; Псалм 4:8; 29:11; 85:9; Ев. по Јовану 14:27; 16:33; 1. Петрова 1:2; 1. Тимотеју 1:2; Филипљанима 4:7, 9.

понављање паганских ритуала и обичаја, јасно је да „мирбожање“ (тј. називање Божијег мира) међу овим последњима и нема никаквог духовног значаја у изворном хришћанском смислу. Очигледно је, стога, да се обичај „мирбожања“ међу православнима изговара у складу са целокупним „христијанизованим“ паганским божићним ритуалом из старе српске религије.

Закључак

На самом крају, шта друго рећи него то да веровање Источне цркве и обредна пракса у вези празника Исусовог рођења у много чему не одговарају светописамској објави. Противречна „света предања“ са једне стране и пагански ритуали са хришћанским значењем са друге, допринели су томе да наш крајњи закључак о православном веровању по овом питању не може да потврди становиште њених богослова о томе да она (Православна црква) представља „стуб и тврђаву Истине“.